

# OBRADOIROS "MULLER, NATURALMENTE"

## MEDIO AMBIENTE PARA MULLERES DO RURAL

María García

As mulleres do rural son frecuentemente propietarias, xestoras e usuarias dos nosos recursos naturais. Ademais, levan a casa, sosteñen unha familia, educan aos fillos e fillas, ocúpense do coidado da horta ou da explotación, traballan a miúdo profesionalmente fóra da casa e son maioría no asociacionismo rural. Pese ao seu papel fundamental, as mulleres do rural atópanse nunha situación desfavorecida no acceso á información, á capacidade de decisión e da súa implicación na vida pública.

ADEGA elaborou en colaboración co Servizo Galego de Igualdade unha proposta didáctica que pretende, por unha banda, achegar a poboación do rural á defensa do medio ambiente, partindo dunha base de diálogo e aproximación mutua. Por outro lado perséguese apoiar o infravalorado papel das mulleres neste contexto, fomentando a súa activación, implicación e auto-organización.



Caldas de Reis: as participantes continuaron véndose despois do obradoiro para aprender a facer compost

### A NECESIDADE DESTA INTERVENCIÓN PEDAGÓXICA

A poboación do rural desempeña un papel fundamental na conservación do medio ambiente por ser propietaria, xestora e usuaria dos nosos recursos naturais. A pesar diso, en escasas ocasións é destinataria de campañas de sensibilización e educación ambiental, do mesmo xeito que adoce doutras graves carencias coma a dispoñibilidade de servizos sanitarios, educativos ou de transporte. A poboación rural síntese ás veces abandonada, e non lle faltan razóns para iso.

A falta de diálogo coa veciñanza rural crea non poucos conflitos arredor da xestión ambiental, que a miúdo é percibida coma un freo ao desenvolvemento e unha inxerencia negativa na vida e os xeitos de produción da poboación. Falta, polo tanto, comunicación sobre as oportunidades do desenvolvemento sostíbel no rural e sobre as posi-

beis alternativas no aproveitamento racional dos recursos.

Dende a Educación Ambiental tense dedicado un enorme esforzo aos colectivos de escolares, considerando que serán as persoas que o día de mañá xes-

**"A educación ambiental con mulleres do rural pode ser un camiño para introducir cambios urxentes en medios non urbanos"**

tionarán o noso patrimonio natural. Mais tras comprobar que a degradación ambiental se acelera co paso do tempo, con repetidas catástrofes ambientais e non menos importantes problemas xa "rutineiros"... ¿Realmente podemos permitirmos agardar 20 ou 30 anos a que os nenos e nenas de hoxe se atopen na toma de decisións sobre o noso medio ambiente?

Esta contradición entre o relevante papel da poboación rural adulta na conservación do ambiente e a pouca atención que recibe afecta de maneira aínda máis extrema ao caso das mulleres. As mulleres do rural son un colectivo sumamente infravalorado e desatendido nas súas necesidades de información e de implicación. Pero desempeñan un papel fundamental na situación e evolución do medio rural pola súas valiosísimas achegas no eido doméstico, na educación dos fillos, no mundo laboral, na agricultura e na participación cidadá a través do asociacionismo veciñal.

A Educación Ambiental con mulleres do rural pode ser un camiño para introducir cambios urxentes en medios non urbanos. Por unha banda, os cambios necesarios para implicar á poboación local no coidado do seu propio contorno. Mais tamén para acadar o xusto recoñecemento do papel da muller e equiparar a súa capacidade de decisión e de implicación á que o colectivo masculino dispuxo ao longo da historia e aínda dispón na actualidade.

A experiencia de ADEGA nos programas de Educación Ambiental con mulleres do rural dou resultados altamente satisfactorios que nos animan a dedicarlle a este colectivo unha atención prioritaria no noso diálogo coa poboación.

### A ORIXE DA INICIATIVA

O Servizo Galego de Igualdade da Xunta de Galiza está a implantar unha rede de centros dedicados á atención das necesidades específicas da muller: CIMs e PIMs, Centros e Puntos de

Información á Muller. A través deles canalizábase multitude de actuacións referidas ao asesoramento, formación e apoio ás veciñas dos distintos municipios.

Entre outras actividades ofertadas atópase o Obradoiro do Coidado do Contorno Agrícola dende a primavera de 2007. Os bos resultados acadados levaron a retomar a iniciativa no outono de

**"As mulleres propuxeron ampliar o obradoiro para tratar temas como os de control biolóxico de pragas, ecoloxía doméstica ou autoorganización"**

2007 e á ampliación da mesma a través de itinerarios formativos no marco do programa ARCO, centrados nesta ocasión nas oportunidades de emprego que a conservación do medio ambiente lles ofrece ás mulleres do rural.

Despois deste primeiro contacto e abertas as portas á colaboración con grupos de mulleres, existe unha forte demanda de afondar nos contidos tratados e aplicar na práctica as conclusións ás que chegaron as participantes dos obradoiros. Ao mesmo tempo, é unha oportunidade que conviría non desaproveitar para que as mulleres se autoorganicen e impliquen activamente na mellora da súa calidade de vida.

**DO COIDADADO DO MEDIO AO EMPREGO**

Os obradoiros sobre o coidado do contorno teñen unha duración de 9 horas a desenvolver en 3 días e consideran a protección do medio dende a perspectiva das múltiples actuacións que a muller leva a cabo no rural: na casa, na explotación agrogandeira, no mundo laboral e no eido do asociacionismo e a participación. Confórmanse así diferentes módulos entre os que as mulleres escollen os que para elas son máis interesantes (Cadro I).

Por outra banda, no marco do Programa ARCO de conciliación laboral, ofrécense itinerarios formativos para explorar as posibilidades de emprego que ás mulleres do rural se lles presentan no eido da conservación do Medio Ambiente, aportando primeiramente un amplo repertorio de posibilidades e afondando ao longo do curso naquelas profesións máis vencelladas á vida no rural. Estes obradoiros teñen unha dura-

<b>CADRO I. OBRADOIROS DE MEDIO AMBIENTE PARA MULLERES DO RURAL</b> (primavera-verán 2007)	
<b>A Muller e o Coidado do Contorno</b>	
A situación ambiental de Galiza	
Os incendios forestais: Prevención. O papel da veciñanza	
O coidado do medio dende as explotacións agrícolas	
O coidado do medio dende a casa	
As posibilidades de emprego no sector medioambiental	
A implicación cidadá e o asociacionismo	
<b>O Medio Ambiente como Xacemento de Emprego</b>	
A situación do Medio Ambiente en Galiza: Luces e Sombras 25 profesións destinadas a conservar o medio	
O sector forestal: un potencial por descubrir	
A posta en valor do noso patrimonio: Educación e Interpretación Ambiental	
Outro xeito de producir: A agricultura e a gandería ecolóxicas Os espazos naturais protexidos coma motor do emprego	
Iniciativas emprendedoras e autoemprego. Exemplos de proxectos dentro e fóra de Galiza	

ción de 15 horas a desenvolver en 5 días e versan sobre os contidos indicados no Cadro I.

**VALORACIÓN SOBRE OS OBRADOIROS**

As mulleres expresaron repetidamente a súa satisfacción polo obradoiro, polo interese dos contidos do curso e o rato ameno que pasaran. Moi ilusionante e esperanzador foi comprobar a progresiva apertura das mulleres ao longo

**"Pese ao escepticismo xeneralizado no rural cara a protección do medio ambiente, as participantes amosáronse sorprendentemente abertas, participativas e reflexivas"**

dos 3 días de obradoiro, así como o seu desexo de repetir a experiencia e ampliar os temas tratados.

Maior aceptación tiveron, con moita diferenza sobre os demais, os contidos relacionados cos incendios forestais. Seguíalle a ecoloxía na casa, a agricultura e as oportunidades de emprego na protección do medio ambiente. Os temas que menor interese suscitaban a priori eran a situación ambiental de

Galiza (que de todos os xeitos se impartía e despois encantáballes) e o relativo ao asociacionismo e a participación cidadá. Este último aspecto debe ser tido en conta de cara a detectar carencias no rural como a necesidade de implicación cidadá e a de cooperación veciñal para a cuestións de interese colectiva.

Moitas mulleres recoñeceron a dependencia entre a súa calidade de vida, a economía e a protección do medio. Tamén citaron a falta de cooperación veciñal como unha eiva que frea o desenvolvemento do rural en Galiza. Outras reflexións sobre o papel dos/as propietarios/as na prevención de incendios ou a excesiva dependencia das subvencións resultan tamén moi esperanzadoras e evidencian a actitude receptiva do colectivo feminino cara a reflexión e a concienciación ambiental.

Frecuentemente, as mulleres propuxeron ampliar o obradoiro para tratar máis temas e levalos á práctica, por exemplo o control biolóxico de pragas e enfermidades en cultivos, os obradoiros de ecoloxía doméstica ou as posibilidades de autoorganizarse para realizar actividades.

A cota de participación dependeu intimamente da implicación do Concello

na convocatoria do curso e da época do ano en relación aos traballos agrícolas. A dispersión da poboación, a falta de medios de transporte e a realización doutras actividades simultáneas tamén xogaron en contra da asistencia das mulleres aos obradoiros e deben ser tidos en conta á hora de planificar actividades semellantes.

Para facilitar a asistencia, as participantes propuxeron distribuír a duración en máis días, pero menos horas cada día, xa que en ocasións lles resultaba difícil compatibilizar as clases co seu traballo doméstico, a atención á familia e a ocupación profesional fóra da casa.

**"Existe unha enorme desconfianza entre a veciñanza cara a recuperar hábitos cooperativos como os que había antes da mecanización das tarefas agrícolas"**

### CONCLUSIÓNS SOBRE AS MULLERES

Nos obradoiros participaron grupos de entre 5 e 21 mulleres de 18 a 75 anos dos máis diversos sectores profesionais, tamén frecuentemente amas de casa, desempregadas e xubiladas. O sector agrícola e gandeiro estivo representado, pero con moita menos frecuencia da que cabería agardar. Isto débese posibelmente ás prolongadas xornadas laborais neste sector e non tanto á falta de interese, xa que as labregas e gandeiras asistentes ao obradoiro amosaron unha grande implicación no transcurso do mesmo.

As mulleres asistían ao obradoiro principalmente para combater a soidade, pasar un rato divertido e aprender cousas novas. En xeral non manifestaban interese previo en cuestións ambientais nin agrícolas. En moitos casos tratábase de mulleres afeitas a participar en actividades formativas ofertadas polos concellos e manifestaban explicitamente as súas "ganas de saber máis cousas" e "interese por aprender", en xeral.

Pese ao escepticismo xeneralizado no rural cara a protección do medio ambiente, as participantes amosáronse sorprendentemente abertas, participativas e reflexivas. As mulleres sentíanse moi afectadas fronte a problemas ambientais e sociais do rural coma os incendios forestais, a infravaloración da

CADRO II. ÁMBITO DE ACTUACIÓN (CONCELLOS)	
Obradoiros realizados (Coidado do Contorno)	
Mazaricos	Oimbra
Negreira	Muiños
Zas	Caldas de Reis
Castrelo do Val	Dumbría
Narón	Montederramo
Fornelos de Montes	Arzúa
Novas actuacións previstas	
Coidado do Contorno	Emprego e Medio Ambiente
Abegondo	Vilagarcía
Melide	Cangas
Vilalba	Outeiro de Rei
	Oza dos Ríos
	Carballiño

muller, a soidade e a falta de emprego no seu municipio. Ao mesmo tempo, adoptaban unha actitude pesimista e resignada fronte a eses problemas.

En xeral agardaban da Administración a organización e subvención de iniciativas, aínda que unha parte das mulleres era consciente da necesidade de implicarse elas mesmas para mellorar a súa situación.

Existe unha enorme desconfianza entre a veciñanza cara a recuperar hábitos cooperativos como os que había antes da mecanización das tarefas agrícolas. Os conflitos ou a falta de diálogo forman parte do cotián e iniben a coo-



Vilagarcía: as mulleres chequearon o Centro de Interpretación da Ría de Arousa

peración e autoorganización entre elas, mais recoñecen a necesidade e os beneficios de sumar esforzos e buscar conxuntamente o ben para a comunidade.

### PERSPECTIVAS DE FUTURO

Ante os resultados acadados, o obradoiro sobre o Coidado do Contorno Agrícola estase a repetir en varios concellos galegos ao longo do outono de 2007 (Cadro II). A maiores, preparouse o itinerario formativo sobre as posibilidades de emprego no sector medioambiental, que se realizará noutros 5 concellos.

Os obradoiros amosaron ser un xeito excelente de chegar a un público en principio afastado dos círculos conservacionistas mais prioritario como xestores do noso patrimonio natural. Con todo, o escaso tempo dispoñíbel co grupo de participantes limita enormemente as posibilidades de actuación e a posibilidade de repercutir claramente nun verdadeiro cambio de hábitos.

Dende ADEGA estamos a traballar nunha nova proposta de intervención sociopedagóxica que permita un contacto prolongado cos grupos de mulleres, con vistas non só a afondar contidos e ampliar o repertorio de temas, senón tamén a traballar actitudes cooperativas e a iniciativa propia das participantes. Un dos obxectivos fundamentais da intervención pedagóxica no rural debe ser fomentar a implicación da poboación na evolución e estado do seu propio contorno, e para iso cobran especial relevancia aspectos coma a autoorganización dos grupos, a dotación de ferramentas e métodos de intervención e a transmisión de información actualizada.

Para iso seguimos traballando.



Arzúa: a ecoloxía doméstica tratouse na casa de turismo rural dunha das participantes